

Îtuni anaaé kéwareta mórabi
áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq
Ipítiani-marupaq Póroma watáama
kétitana Tímoti agatáiyé.

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tîbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áíkuma Korítiani-marupaq máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Îtu Káríqtoni timátíkarai-naqa máunana minnýaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq keráwáqá timíyóye. ³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwîkaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma wenáwîkaraq múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma wení paru-yátáákómá keqtáámá kétimenataa wemá keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtáámá timakakí kéumatikaitaqaaboaqtaa ketáámá mórai q umá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kéumayikaunatae.

⁵ ketáámá Îtuni tú-tiqa mórai q umá kémayaunataa-manibo wegáráq keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyé. mórai q umá waayúkama keqtáámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. miráipoana keráwáqá keqtááráá éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaaráq itáíq-itaiq umá máeraq awé umá túma

pukáinabaq kanaarácq máero. ⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá íráqô-qtataaqa abarokácq ínîqtabama ketáámá íma yuwéqtaa paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtáaráá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tîbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakácq Átia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtaa kéune. mi-tútíqtábámá ketáái akoqnáama kanaarácq íureqtaaboaqtaa túyánápímmá “puyónúnatae” téqtaa tiráunatae. ⁹ owé. túyánápímmá téqtaa “îbêqa puyónúna-kanae” téqtaa tiráunataamanibo maará téqtaa ketáámá itaraunatae. ketáámá kenamáárîq ketáái akoqnáárake miráiyaba íma maqmá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma keyimi-naqiye. ¹⁰ Áánûqtuma keqtáámá puí-yátáápíké mamá paá kéumatikaiqtae. ánibo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtae. owé. aati-aatimá kataámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa íyábátáá awé kéunatae. ¹¹ keráwáqá máqtemma keqtááyábámá nunamummá timátíkáaro. netuq-wáyúkámá keqtáámá tíwáqnaa íyábá Áánûqtukaq itáiyanaama netuq-wáyúkágáráq “tíkáiye” wekácq anaaékaq tínoe.

¹² ketúyánápíqtáámá kéitaunatae. keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makácqma timónaraunatae. minnýaba ketirunóbáqtáá íráqôniq kéíye. min-árúpú-yátáákáráq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá itaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itaí-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

¹³ abo ketáámá aúpácq-áímmá íma keráwáqtôpaq ká-gayaunataamanibo ketáámá arupú umá kétunaboaqtaa

keráwáqá ítama kanaaraq táganoe. ¹⁴ yaímmama áqa ítama kétagaee. uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumí-naqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kétune.

¹⁵ keráwáqá kétáaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnnayaba timá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kétune. keráwáqá kaayapáq ko timónaiyaba ôriq umá kétikaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kétune. ¹⁶ kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko timónateq uréq mibákémmá yauwéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigaae téq kétune.

¹⁷ kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? min-náyabama kemá kaayaq-túyánánáq ítarauno? ímiye. kemá miráuma maa-márábí-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánápímmá “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káon-aae. kemá miraráá-náqá ímáune. ¹⁸ Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kéitaae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae. ¹⁹ Táeratiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokáq timá-timeqtaa “Ítu Káríqtoma Áánûqtuni áanikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áímmá anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. ²⁰ Áánûqtuni timá akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mi-máqtéqtábá Ítu Káríqtoma “owé” kétiye. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma abarokáq páaq kéiye. miráitababoqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kétunatae: “miráuma wáino.” téqtaa Áánûqtun-awiqa

múte kéyauyunatae.

²¹ taákaq máráaro. Ítu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráqá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá Áánûqtue. keqtáá aúyaq-makena ²² wení awaaméqá keqtáábí makáimma minnâ wení Aokaq-Áágóé. miráuraiqtaba ketáámá wennátáá máunatae.

²³ Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyaba kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kéitaiye. minnâ árain-aíne. ²⁴ keráwáqtí kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikaiyabataama keqtáá íkétikaiqtaae. ímibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtae keráwáqá timuqá maránômma keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiyé.

2

¹ miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kétékaiqtaq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune. ² keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íkétikaiye.

³ keráwáqá kemmá timuqá matikaí-wáyúkábóaq miráitaq kemá keráwáqtôpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaíyábá íkétikaiye. minnáyaba naayóbáqá aúbama keráwáqtôpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá itáunnama kemá timuqá ímáráanaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe. ⁴ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá kágayaunanama ketirunóbáqá ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráiyé. keráwáqá tirummá ma timíyábá íma kétékaimanibo keráwáqtábá

“ôriq umá kêtikaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

⁵ keráwáqtí aúkáapikemma mi-kúmiq-nákómá kekáráq yaímma keráwápíkékáráq mamá tiru-qtatáápítáá káu-tikaiqtaae. ⁶ keráwáqá kétima-timunaqanibo keráwáqá taíganimma máqtemma ímibo taíganimma wemmá táimeyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaema matáiyē. ⁷ íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq wemmá umá aíttaaiq oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábaq yuwáiyana weni agaeyábámá wemá puíníyô? ⁸ miráuma íbêqa kemá inaa téq kétimatumune. minnâ ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

⁹ min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqmá timónaraune. kemá itánaaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínô? ániibo keráwáqá mirá-uraae. ¹⁰ miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiaqqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káríqton-aurakaqa keráwáqtábá itáimma kemá wení kúmiqtabama kėtiwikaune. ¹¹ abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

¹² kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátárainakoma taígani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae. ¹³ miráimanibo Tááítati íma máqe-uraitapoq kemá netuq-túyánámmá kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyô? kéteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

¹⁴ Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. Ítu Káríqtokaq yagaroqtaráunanataa Áánûqtuma ketáámá tíwíqme kewartaqta Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáikaaq kéunatae. ketáái tóyáunqnapoma Áánûqtu

wetábámá máqten-aukapaqa kétima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yaímma wéyáwé kéiye. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi itáíq-itaiq kéowana Áánûqtu yemmá yauwécma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtátáákáá kéunatae. ¹⁶ itáíq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáíq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máiyáiyábá áraimma kanaaráq íma uráunatae. miráimanibo ¹⁷ yaímma óq-wayukama maamin-áímmá tíyábámá móneqa mayaiyábá kéyikaiye. mirákómmá ketáámá íkéunatae. ímibo Áánûqtuma keqtáámá aúyaqtikena timátíkaraiqtae. ketáá wenaúrakaq kémaunatae. Ítu Káríqtoma ketirunóbáqtáá máiqtababoaqtaa ketáámá wataáama túnnataama paá arupú-aaikaraq kétunatae.

3

¹ ketáámá kenamáárîqtae ketáái tíwîqa múte kéyauyunaataabiyo? keqtááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íráqôn-aiiqtaba aúbama agamá yímîqme uréire oníqtáá íkeunatae. ² keráwáqá kenamáárîq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kétimayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyorautoe. ³ keráwáqtí táainapoma miráuma Ítu Káríqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá máí-naqa Áánûqtuma wení Aokaq-Áágóní akoqnáanapo agatáunatae. ketáámá óqtan-aba-

wanaaraqá íma agatáunataaibo keqtí tirunóbáq agatáunatae.

⁴ Ítu Káríqtoqtaboqtae maaminnáyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kéunatae. ⁵ nói-qtataarabi únnataama íma paá kenamáárîqtae mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáá wení kaqtó-wayukama máiyaba keqtáámá mamá yokaa kéumatikaiqtae. ⁶ wemá wenamáá akoqnááma kétimitaqtae ketáámá káqo-yuraqa wení aúgen-anona-anon-aimma kétima-yimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áíkómá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiye. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiyee. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áíkómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kétimiqtae.

⁷ ókáráq Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óq-takaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkaraq mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítíráaeo-wayukama yemá Mótetini óípimma íma kanaaráq aónaraae. min-ókómá ayuména putíkuraitatagaraqa yemá Mótetini óípimma íma kanaaráq aónaraae. ⁸ miráuma Aokaq-Áágóní mayaímá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayáníyô? owé. ⁹ ítáaro. anómma tágama-yataakaraq ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtunaurakaq kateko-iyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yíno. ¹⁰ aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara kaitana naayón-ámáan-áíkóní tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. ¹¹ min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putíkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káríqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

¹² Ítuqtaba íma káoneqtae awé kéeqtaaboqtae

ááyama-aimma tíyábámá íma ikatîqa kéunatae. ¹³ Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawááq uráíye. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítíráaeo-wayukama minnáma íma kanaaráq aónaraae. miraráámmá ketáámá íkéunatae. ¹⁴ Ítíráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uraae. ¹⁵ íbèkaraqa naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqtí yúyánámmá yawááq kéíye. áamáan-aimma yorautíyamma Ítu Káríqtoma wenamáa mi-qtátááqá tabarááberaa umá yeqtí yúyánákáké kanaaráq matuwániye. ¹⁶ miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama ítáama mi-tábáráábémá matúwáitata yemá kanaaráq árain-aimma kéitaae.

¹⁷ Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamáárîq ketirunóbáqtáá máíye. uyátárai-nakoni Áágoma ketirunóbáqtáá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáán-áípíké paá kéumagiye. ¹⁸ ketáái tóípikemma tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqo-yuma kéyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma waéqtikenataa wegáráq Áágogaraq ketirunóbáqtáá kémaeyamma mimórámá mááye.

4

¹ Áánûqtuni paru-yátáákómá íraqôniq kéu-matikaitaqaaboaqtaa ketáámá maa-máyáímá wemá tímikaitaqa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áráwáá íkéunatae. ² mi-qtátááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá íkéunatae. ímiye. aati-aatimá

ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikaíyábámá Áánûqtuni wataáama íkéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétimayimunatae. ketáái mayaiyábágáráqá Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigaeyábá íma ígáae téq kétune. ³ min-áté-wátáágón áaimma ketáa túnnataama Mótetini óipi yawáaq uráinikaa umá yawáaq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéíye. miráuma yemá min-ókómá min-áipíké yimmá íma kanaaráq aónanoe. ⁴ ánibo Tááqtaama maa-márábí uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yikaraiye. miráipoaqta itáiq-itaiq íma kéokayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ánibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtugaraq mimórée. ⁵ waabá-káyúkátí yúrakaq Ítu Káríqtoqtaba kétunatae. ketábátáámá íkétunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábágáráq mayaimá kémayaunatae. ⁶ Áánûqtu tiráíye: “ókómá yuwaíyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aúkaimma Áánûqtuni ókómá kétagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni óíkaq ketáámá mamá karátíkáitaqtaa káonaunatae.

⁷ miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríqtoma maami-túráqtáá máunaraq tímikaiqtaae. ketáái túgoma miráuma mararáké-táápéqá tarôq umáranikaa kéíye. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqnúnîq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá Áánûqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyôpakemma íkéíye.

⁸ ketáámá máqten-aukapakemma tú-tíqa matáuna-

manibo keqtáámá íma yatakáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtatabaa ketáámá paá awé kéunatae. ⁹ waayúkama keqtáámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtááyôpakemma Áánûqtuma íma keqtáá tiyúkaiqtaae. ¹⁰ ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

¹¹ máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miráuma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni mái-akoqnaama káonaae. ¹² ketáámá puyónúna-waaqokaq kéyunaboaqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe. ¹³ owé. ketáámá Áánûqtuni watáagoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáíq-itaiq íyábámá móraiq kéiyee. maará kétiye:

“kemá itáíq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirá kétiye. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáíq-itaiq kéeqtaaboaqtaa kêtunatae. ¹⁴ itáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtáágáráq pukáanabikeqtaa mamá itó-umatikanoqtaae. keqtáágáráq keráwákáráq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye. ¹⁵ ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátábátáá túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yímî-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.

¹⁶ miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-íyápógómá uyátá-maqma akoqnáá kéiyee. ¹⁷ áraimma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábímmá pááqyamma wáena ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái

ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtaa ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kêtunatae. ¹⁸ miráitaqtaa waayúkama kanaaráq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtáatáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaaráq íma aónaa-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-watuq umá wániye.

5

¹ ketáái túgoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa kéiyee. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-aúgé-námmá waayúka imá tarôq ínômanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánœ. ² íbêq-kanaaraq maami-túrâqtáá máeqtaama taáma kémareqtaa aúge-tuyabataa tikaíkâae téqtaa kêtunatae. ³ ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyônanataama ketáái tirun-íyápógómá óq-tuwaratitaa mayánîmanibo ⁴ íbêqa maa-túráq máeqtaa ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kêtikaitaqtaa anómma taáma kémaraunatae. íbêq-tugotaama puínana anaaékaqa ketáái tirun-íyápógóqtábátáá íráqômma uyátá-maqma óq-auwaratima mayánîqtaba kêtikaiqtaae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá máníye. minnáyaba ketáámá timuqá kémaraunatae. ⁵ miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnáyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá

tímikaipoaqtaa mi-qtátáákómá yínîqtabama akoqnáá umá kanaaráq itánúnatae.

⁶ miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae. ⁷ ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “árainé” téqtaa kéitau-natae. ⁸ miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéq-taa uyátárai-nakote ko yagaroqtaanatáámá keqtáámá uyátá-maqma íráqôniq umátikaniqtaae. ⁹ miráimanibo ketááma maa-márábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekácq mamá timuqá marakánáqtaa kéunatae. ¹⁰ itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káríqtoni yaináí-ábíqtátágóní aúbáq itó-onunatae. mi-kánáaráqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aiiqtaba maa-túrácqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aiiqtaba maa-túrácqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

¹¹ itáaro. min-ákóqnáá-yáínáí-kánáámá yínîpoaqtaa ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma timáyimiyaba maqmá káonaananataa Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwirániye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákárácq ketáaimma keréwáqti tirukaké kéitaae. ¹² móragaraq ketáái tíwîqa múte kéyauyunataabiyo? ímibo keráwácqá keqtááyábá timuqá maraígáae téqtaa kétunatae. ánibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaaráq yauwéqma timáyimigaae téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúrikaq íráqôniq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íráqôniq kéitata wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémmô yin-ááímmá

aónama arútáaro. ¹³ yaímma keráwápíkémhá téq ketáái táagoma Áánûqtaba paá “neginaagi-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtabátáá túyánámmá kéitaunatae.

¹⁴ ketáámá nôrawabi únnataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaiqtaqtaa mirá kéunatae. Ítu Káríqtoma máqtemma keqtaáyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórá táoqa wemá képutana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamááriq yetábá mamá íraqôníq íyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kétiye. ¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemhá amuqá marakaígáae téna kétiye. yeráwáqtabámá wemá púitana Áánûqtuma wemhá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

¹⁶ naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaraqtaama maa-márábí-káyúkaráá umá wemhá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kéitaunataama wemá keqtaráá umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márábí-káyúkaráá umá waayúkati táí-aainabi íraqôn-aiqtabama ítiraunatae. ímibo ¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéitanama Áánûqtuma wení arunóbáqá mamá aúgeniq kéumakaiye. wení naayón-ááíkómá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma kémayaiye.

¹⁸ naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqte-qtátááqá mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekáq yauwéqma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtomma timákáraiye. mikáké wemá káqo-yuma wekáq yauwéqma yiwíqme íyábá keqtaámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye. ¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yauwéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káríqtoni

arunóbáq máitana maa-márábí kukáiyē. náayuwabi yemá maamin-áímmá ítáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqtí kúmiqtabama íma agayániye. ánibo mi-kátáámá keqtááyábá “kanaaráq tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtaae. ²⁰ márûqtaba-maruqtabama kemmá Ítu Káríqtoma timátíkaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá kétaayaiye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kétima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yauwéqma yero.” téq kétima-yimune. ²¹ abo Ítu Káríqtoma kúmiqa íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabiqtaa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaaráq mánunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá keráwákáq inaa kétunatae: “maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kétimimma paábaq íma yúwáaro.” téq-taa kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení wataáma agamatá-kánnáábímmá maará kėtiye:

“íráqô-kanaaraqa keráwáqtí táama ítaraune. mi-kánááráq kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiraíyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma wení wataáma agamatá-kánnáábímmá kėtiye. ítáaro. íbêq-kanaaraqa Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kėtiye. owé. íbêq-yupaama keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kėtiye.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáínáimma mirá-qtátáárîq íma kéunatae. mirámô onayábatáámá waayúkama ketáái

mayaiyábámá téta “yemá aammá kárabaae” téta íma kanaaráq tínoe. ⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayaiwáyúkámá máeqtaa ketáámá nôrawabi onayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtaa kêtunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtaa ummaa-yátáákáráq matáunatae. ⁵ yemá keqtáámá tebûqa kêtumetataa ánná-naupaq tiwíqma tíkaraaqtaae. taígani-kayukama áikuteta keqtáámá iyámma umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa káeqtaa taígani-nokaamma túmá íma waéqtaa taíbaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae. ⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtaa waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá árainmma yímikaune. Áánûqtuma keqtáa íraqôniq umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itaiyátáákáráq akoqnáágaraq tímikaiqtaae. ⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebóráa uráitaqtaa namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááíkka uráunatae. ⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtááyábá íraqôn-aimma kêteta yaímma-taoqa táí-aimma tiráae. yaímma-taoqa ketáái tíwîqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa timá tigaeráq tíkaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo kêtunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makatí-áiné” téta tiráae. ⁹ waayúkama yemá tíwîqa ítaresetamanibo keqtááyábámá téta “yeqti yíwîqa íma wáiyee” téta tiráae. yemá keqtááyábámá “képuyoe” téta tiráamanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtáámá ayáa atíkaraqtaamanibo ketáámá íma tíkamma pukáaqtaae. ¹⁰ ketáámá tiruqtabátáa uráunamanibo mimórá táoqa uyátárai-nakoqtaba timuqá kémaraunatae. moneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wái-

yataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyíkaraunatae. ketáái oótamma íma wáimanibo máqte-qtataaqa Ítu Káríqtokaqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketíbâqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtôpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtáá kéwiye. ¹² ketáái tíbâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtááyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaae. ¹³ ketáái iyápógoqtaba túnnaiqtaa umá maamin-áímmá kétima-timunatae: “keráwáqtí tiyáamma keqtááyôpaq áruqtuweraq ketáámá keráwáqtábá tirummá timúnnaiqtaa umá keráwáqá keqtáámá tirummá tíméro.” téqtaa kétunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kétima-timunatae. minná itáíq-itaiq íma kéo-yutema yagaroqtamá mayaímá mayaíyábámá íma maqamá aónaaro. íráqô-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaarác yagaroqtamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákáráqá mimóráíq íma íyóye. ¹⁵ mórai q umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyánákáq maraíyóyô? móra-waigoma Ítukaq arummá ámî-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámîn-nakotema yagaroqtáníyô? ¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq tarôq uráa-qtataakotetaa kenaarác anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma wenamáárîq naayóbáqá agamatá-kánnáábímmá tíráine:

“kemá yeqtí yirunóbáq maéq yeráwáqtê uréire ónúne.
kemá yeqtí Áánûqtu máenata yemá ketí
waayúkama mánoe.”

téna kétena ¹⁷ káqon-aimma tíráine:

yeqtfí aúkáapikemma yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá keráwáqá tiwiránúne.

¹⁸ kemá keqtibomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámûmaaqa auránoe.”

téna Áánûqtuma tiráine.

7

¹ ketí tíkái-tibaqawaayuo, mirá téna tiráimma keqtáaráq anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiq-taae. miráipoaqtaa ketáámá ketáái túgonabi tirun-íyápógómmá mamá táíq i-qtátáákónôpakemma waeráná-tae. Áánûqtuma wetábá ikatíqtaa únna-naqa máimma weqtábá aokaríq umá máiyabaae téqtaa ketáámá má-natae.

² móragaraq kétima-timunatae. keráwáqtfí tiyáámma keqtááyôpaq yaikáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtaa tú-tiqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae. ³ mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaeráq mamá kéticaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq kétimeq maamin-áímmá naayóbáqá timá tímikaunnae. ketáágáráq keráwákáráqá puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákáq áíkuma má-natae. ⁴ kemá keráwáqtfábá kamuqá kéiteq keráwáqtfí túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae. keráwáqtfábábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémaraune.

⁵ Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae. miráitana ketáái túgoma íma kanaaráq aagaráie. máqten-aukapaq ummaa-yátááqá wáqe-uráie. amegaa-túrátáámá áái-q-yataaqa abarokáq

kéitana tirunóbátáámá ikatîqa í-yátááqá mirá-
 uraimanibo ⁶ Áánûqtu kégumena mi-káyúkámá
 náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma
 yíwáqnaa kéíye. Tááítati yayamá irénaboana kemmá
 umá tíqtaaiq uráíye. ⁷ wemá íma paá yi-wáígómá mirá-
 uraibo wení wataágoma keráwáqtábá ti-wáígómá kemmá
 umá tíqtaaiq uráíye. wemá keqtáá timá tímîmma
 wemá keráwáqtê máítaqa keráwáqá wemmá umá
 aítaaiq kéeq keqtábá aónanaqtaa kéune téq tewana
 wemá timá tímikaiye. mi-kúmíq-yátááqá abarokáq
 pááq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá urááe téna timá
 tímikaiqtaae. keráwáqá keqtábá tiruqtábá umátíkáan-
 aimma wemá kétima-timitaqa kemá timuqá makáune.
⁸ ketí aúbama mi-kúmíqtábá naayóbáqá agatáunama
 min-áúbámá minnýabagaraq tiruqtábá uráamanibo
 minnámo yuwáunana uráimma minná íráqône. pááqya-
 kanaama kemá min-áúbámá yuwaíyábámá tiruqtábá
 uráunamanibo íbêqa kemá kéitaunama keráwáqtí
 tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáá-kanaaraqa wáqe-
 uráíye. ⁹ íbêqa kemá timuqá kémaraune. nôraq
 itaráq timuqá kémarauno? keráwáqá íma timuqá
 máraaqtababiyabo keráwáqá waeréq aúgen-amma
 mataatababoq kemá timuqá makáune. keráwáqtí
 tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoq keráwáqá
 tiruqtábá urááe. miráuma ketáámá keráwáqtí itáíq-
 itaiq í-yátááqá íma mamá táíq uráunatae. ¹⁰ arummá
 í-yátááqá Áánûqtuma mamá abarokáq i-wáígómá
 waayúkama keqtáámá tirummá mamá kéwaeraiye. mirái-
 waigoma Áánûqtuma keqtáámá kanaaráq tíwáqnaa
 íniye. minnýabama ketáámá timuqá kémaraunatae.
 miráimanibo ketáámá maa-marábí-káyúkáráá umá
 tiruqtábátáá onnamá minnágoma keqtáámá tíkamma
 puínîqtaae. ¹¹ keráwáqtí tú-tiqtababoana íráqô-

qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nói-qtataarabi abarokáq iqtábámá túyánámmá ítáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkááe. keráwáqtí otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánaaq kéeq náayuwabi otaammá kutáá-yuyabama tíyamma umá yíkaraae. keráwáqá kemmá timónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikaae. miráuma minnágoma keráwáqtí íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqtí tigaae-yátááqá íkewaiye.

¹² min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutái-waigoqtaba agataúpo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá kéréwáqá kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma ítáamma keráwáqá keqtáá tirummá tímikaaqtaae. ¹³ minnáyaba ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraítaqtaa ketáágáráqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áuyánámmá íkétaiye. ¹⁴ taígani-taoqa keráwáqtí tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnna íma arábaraune. kema túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokáq uráíye. ¹⁵ ánibo Tááítatima wenáama yaguyaqtukáaqtaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaq uréq tikaq múte ákaraae téna kétéiye. ¹⁶ keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoaq kemá timuqá ôriq umá kémaraune.

8

¹ ketáái tíbâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni íráqô-

qtataakoma wení waayúkama maakáq Maateróniabaq áikuyo-yuraq miráiqtaba timá-timenaqtaa kéunatae. ² mi-káyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taiganimma matááe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógiqma kémayaae. yemá ôriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma makáawata ítaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráiyee. ³ yeqtí oótapikemma taibaq kényime. mirá kéeta ketáá yemmá yimónáúnataama yemá aqtórárîq o-qtátáákáráq kényime. minnárakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígónîq umá kényime. ⁴ áraimma yemá yeqtí mónerabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtááráq inaa téta ítama aónaraae. ⁵⁻⁶ ááqibo yemá taibaqo yímêmma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnáabaqa yemá yenamáárîq yetábá uyátárai-nakomma ámîqtuweta mikákémmá yenamáárîq yetábá Áánûqtuma akáinaiq íyábá keqtáámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétimonenama keráwápíkémmá keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átama áikaiye. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáímá mamá ánataikaae téqtaa timá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqtí amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqtí amí-yátáákómá keráwáqtí tirukaráq kényime téna yiráátiniye. ⁷ keráwáqtí íraqôn-aimma anóne. ániibo Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraae. íraqôn-aimma kétéwana keráwáqtí itái-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtáá tímêqtaboaboaq arútái-qtataariq ínéq kéoe. keráwáqá taibaq matáawaqtaa keráwáqtí paru-yátáápíké uyátá-

maqma yimígáae téqtaa kětunatae.

⁸ minnýaba kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma keyimewaqa kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makáqma kětimonaune. ⁹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá tímîmma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá íráqôniq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkáiye.

¹⁰ írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnábariq umá Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá Yérútaárebaq máa-yuma yíwáqnaa ínéq túyánámmá ítaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq monekaraq yúwáawana uráiyee. miráitaq íbêqa maará kětune. ¹¹ nóinawabi áaimma átáreq mamá ánataraaqtabama taákaq máráaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaaraq keráwáqá yimínô? mútûq yímero. ¹² waayúkama náaraq umáwabi mútûq yimêmma minná íráqône. ketáámá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráuna-yataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

¹³ maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kětune. ¹⁴ ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mútûq yimínêtama yímero maa-kánáaráqá keráwáqá Korítianibaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamáárîq aáwaqtababi moneqtaba kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayaíyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. ¹⁵ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kėtiye:

“min-nákómá náawabi taíbaq mamá áíkui-waigoma
mórama áábátákárîq íkéitana min-nákómá
náawabi pááqyamma mamá áíkui-waigoma
umaatamá kémaiyaiye.

téna mirá kétiye. ¹⁶ Áánûqtuma Tááítatimma mamá
keráwáqtábá arummá timí-náqá aúrakaraiye. minnýaba
kemá Áánûqtukaq timuqá kémaraune. ¹⁷ ketáámá Tááíta-
tiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkáae
téqtaa kêtunanataa wemá ôriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tíbâqawaaraa-
naqa timákaunanataa mibáq kéwiye. wemá Áánûqtuni
átê-wataama waabá-káyúkárâq kêtitataboata taígani
Áánûqtuni waayúkabikemma wemmá wenóikaq káonaae.
¹⁹ Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátê
wíyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá
áwáyoq-wayukama itáiq-itaiq kéo-yuma Yérútáárebaq
máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaíyábámá wemá
Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama
Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa íneta
aónéta Áánûqtun-awíqa múte yawwínoe.

²⁰ kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama
waayúkama téta “maami-táíbbâq-mónéqá yuwáunanataa
wimmá íarutainiq únnatae” téta kanaaráq ítinoe.
²¹⁻²² Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq
arútáiniq ónáqtaa kéunatae. miráitaqtaa maami-
kááyâq-nákátê yagaroqtamá winîmma káqomma móra-
naqa ketáámá kêtimakaunatae. taígani-taoqa wemmá
makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa
íyábámá ôriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá
kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá
kákaiye.

²³ Tááítatima ketíbárawaama keráwáqá tíwáqnaa

íyábá ketê mayaímá yagaroqtamá kémayaiye. ániibo káqomma maa-kááyáqá tíbâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Ítu Káríqtoni tágama-yataakoni amammóye. ²⁴ yemmá keqtirummá yimígónîq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábátáá túma maméqtaa uyúnnataama minnâ “áraine” téta tínoe.

9

¹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaqa yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune. ² keráwáqá yíwáqnaa ínéq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraqa túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tíbâqawaayuma Karíki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karitimaatiraqa yíwáqnaa ínéta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínéq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yíkaraiye. ³ íbêqa kemá kaumowáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánoe téq timá yímikaune. ⁴ miráinata anaaékaqa Maateróniabake-kayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyana keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye. ⁵ miráuma maami tíbâqawaaraa-kayukama áqnaabaqa keráwáqtôpaq íyamma minnâ íráqône. mi-mónéqtábá yiménúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe.

miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyana Yérútáárebaq máayuma yemá “keqtáá timínéq kéoe” téta itánôwaqta ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqta mirá kéoe. ⁶ taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayánîmanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. ⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoraíno. náawabi yimíyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. ⁸ keráwáqá nói-qtatabi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtababi o-wáigómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaarác yimínoe. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáabi mirá téna kétiye:

“wemá áwáyoq-wayukama taígani keyimitana wení
kaayoné-yátáákómá watúq-watuq kéiyé.”

téna Áánûqtuqtaba kétiye.

¹⁰ waéqma itaí-áímmá ítáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu wemmá ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaaékaqa aáwaqa mamá kénaiye. miraráá umá Áánûqtuma keráwákárác timínaq keráwáqá kanaarác kaayoné-yátáákómmá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taiganin-aramma pááq ínoe. ¹¹ Áánûqtuma keráwáqá umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yimíqma kanaarác ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yúmá Áánûqtukaq “tíkáiye” téta kerawáqti amí-yátááqá yemmá yímênatataama tínoe. ¹² káqo-yuma yimíyábámá mirá-uraiye. keráwáqti amí-yátááqnapó

Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqtí amí-yátááqtabámá yeqti yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe. ¹³ miráinata ókaraq keráwáqtí amí-yátáákómá yemmá yirááténama minná Ítukaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá kéyimiyatama káqo-yugaraq Áánûqtukaqa “tíkáiye” tínoe. keráwáqtábá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ánibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtabámá yemá Áánûqtun-awiqa múte yauwínoe. ¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápí makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtôpaq yínéta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétimeta keráwáqtábá nunamummá tínoe. ¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtabámá wekácq “tíkáiye” ténátae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákarácq kétima-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétima-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áímmá kétima-timune téta yaímma-yuma kéte. ² kemá keráwákácq inaa kétune. keráwáqtôpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáá-aimma tíyábámá kanaarácq kéitaune. ánibo yaímma keráwápíkémhá téta keqtááyábámá “maa-márábín-áímmá kéwaraae” tiráamma min-áímmá íma áraíne. ³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááíqa kéowaqtaama ketáámá ááíqa íkéunataae. ⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráíye. táígo-qtataakoni tí-kúrúhá yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni

akoqnáárake kéiye. ketáámá unítîq-aikaraq ⁵ yúma mamé uí-áikárâq kényawarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi aúyaráimma ketáámá kényawarapaunatae. máqte-tuyanamma yatâmma yáqtoqmataa mamá Îtu Káríqto tiníq umá kéwaraunatae. ⁶yemá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma téta “ketáámá Îtu Káríqton anaaé kéwaraunatae” kététemanibo wemá tiníq íma o-yúma ketáámá yemmá táí-meyamma yiménâqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqtí túrakaqa nói-qtataarabi abarokâq uráiqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Îtu Káríqtonnamune” tinnawaigoma maannáyaba aákaq maráino. ketáágárâqá Îtu Káríqtonnamunatae. ⁸kemmá Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áímmá ôriq umá túnnama paá taákaq márâaro. kemá keráwâqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá kêtune. aati-aatimá kemá keráwâqá íma mamá yawarâpanaaq mirán-áímmá kêtune. ániibo ketááyabama tigaemá íkeune. ⁹⁻¹⁰min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwâqá mamá ikatíq umátikanena kéiye” tinnama minná íma árain-aimma kétéiye. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétimanibo wemá paá pááqyamma aqnún-nâqá máitana wenáagoma íma kateko kéiye” téta keqtábá kété. ¹¹mi-káyúkámá yemmá keqtááyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaq yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatáánîq íniye.” téraq timá yímero.

¹²mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátâaniq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamáárîq yeqtí ámáan-ainapo

yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo. ¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámáan-ainapo ketábátáá kenamáárîq maqmá káonaunanataa keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtaámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtaae. ¹⁴ aati-aatimá ketáái náápaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámûraapaqtaa íkúnataamibo Koríťiani-marupaq keráwáqtôpaq uráunataama Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá uráunatae. ¹⁵ miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwápi mayaímá máyáaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. ániibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtaáyábá waráiyanaama keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáá keqtaámá kêtikaiqtaae. ¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama îtuqtaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaaráq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbáq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. ániibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae. ¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tínénama uyátarai-nakoqtaba tíno. ¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátarai-nakon-awiqqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ ániibo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagí-aine” tínoe. ² minnáe. waagómá ánáakoqtaba kárún-aimma timákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti

minnáma maíyábá íma kétékaiataq kemá kárún-aimma kétéma-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamá wenna máiyaba kétékaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagaroqtaréna awaikókáq áqnáabaq winíkáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune. ³ naayóbáqá irakabayaakómá Íbima kaaqaari-áinápó wemmá makákáine. mimórá-tái-yátáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqítí túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paábaq yuwaíyábá táaqa kégaiye. ⁴ min-nákómá Koríntiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaba timá-timunaqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma kétiye. wenôpake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá timá-timunaqtaa kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqítí taákoma agaro kéiyoe. ⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtáá timátíkaraiqtaae” téta kétémanibo yeqtí yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáíq-itaíq kéune. ⁶ kemá íráqôn-aimma waayúkati yúbáq íma kétéunamanibo itaí-yátááqá ketáámá kémayaunaqtaa keráwáqá máqtemma minnýaba ítama kétagaae. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa timá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétéma-timeqa móneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraapoq minnýaba keráwáqá pááqya-tiwiqa kéyamatimeo? kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqítí túma múte mamé kéuyune. minnýabama kemá otaanáq kutáuno? ⁸ Áánûqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áíkuyo-yuma keráwáqtôpaq kéyunatama yemá kemmá móneqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae. ⁹ kemá keráwáqtê máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake tîbâqawaaraa-

kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaímá timéq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune. ¹⁰ mûtûq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétima-timune. Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áikón áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayanoe. ¹¹ nôraq itaráq maamirán-áímmá kétuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétimuno? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétimune. ¹² miráimanibo kemá keráwáqáqtôpakemma moneqa íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá áraimma íma kanaaráq mirá tínoe. minná “ketáái mayaígómá yeqtí mayaígótê móraiq kéiyé” téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe. ¹³ yemá kaaqaari-tímáyíkarái-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káríqtoni tímáyíkarai-kayukaraa kéoe. ¹⁴ minnýabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrakaqa mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakaa kanaaráq aurániye. ¹⁵ miráinata Tááqtaani mayai-wáyúkámá yemá waayúkati yúrakaqa tímáyíkarai-kayukaraa kanaaráq auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma táimeyamma mayánoe.

¹⁶ naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagí-aine tiráamanibo keráwáqáqtí túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagí-nakon-aama ítáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá pááqyamma tenúne. ¹⁷ maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni náápaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq keráwáqáqtí aúkáapikemma mi-négínáagí-nákómá wetábá taíbaq-

aimma ôriq umá kétéye miraráá umá kemá tenúne. ¹⁸ óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátáárîqo í-yatabama yeqtí yúmo mamé uíyaqa kegáráq ketúma mamé uyónúne. ¹⁹ keráwáqá neginaagí-wayukati yáama kanaaráq kéitaapoaq ketáagaraq ítáaro. ²⁰ káqo-nakoma keráwáqtábá wení ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqtí túyánámmá kényabitiye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqtí tóíqa yuraapániye. ²¹ kemá aqnún-náqá máepoaq keráwákáqá miráíyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqtí yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagí-nakoraa umá túma maméq uyónúne. ²² mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá Ítíráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítíráaeo-naqune. yemá Áábaraan-anna-wayukabiyo? kegáráq Áabaraan-annabike-naqune. ²³ yemá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátá-maqma íráqôniq kéune. ítáaro. taígani-taoqa minnáyaba ánná-naupaq máqe-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yatarakekaraq tebûqa yimí-ánnárákékáráq tíkakaae. miráuraamma taígani-tupaaboaq kemá kanaaráq minnáyabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebûqa tímikaaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnáyaba túma mamé uí-áíkómá neginaagí kéimanibo ²⁴ káqo-kaqo-kanaaraqa Ítíráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebûqnapo taíganimma (39) túma yurákáae. ²⁵⁻²⁶ káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-yúpáámá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópí-káárébímmá máunana yokíkáiye. móra-

taoqa únókón ámûraaqa móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítíráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmaápaqa waayúkama íma máa-marabakaraq únópítábágáráq ikatíq kéunata kaaqaari-tíbáqáwááráá-káyúkágáráq yemá kemmá mamá ikatíq umátíkaraae. ²⁷ kemá ketí mayaímá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa áraimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtôgaraqa íma wáqe-uraiye. ²⁸ máqte-tupaama ókon-okokayukama Ítuqtaba áikuyóqtabama kemá taíbaq-tuyanamma ítaraune. ²⁹ yeráwápíké yaímma-yuma aqnúnîq kéowaqa yeráwáqtábábóaq kegáráq aqnúnîq kéune. ánibo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-yataapi mamá kéyikaawanama minnáyabama kemmá tíyamma kéiye. ³⁰⁻³³ Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima wení kawáá-wáyúkámá timáyíkáitata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márû-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikaiye. Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqton aboámá kétaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwîqa watúq-watuq umá múte yaúyóro.

12

¹ ketí náápaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtábágáráq uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtábágáráq tenúne. ² kímora-naqa Ítun anaáé kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáíye. min-nákómá wenaúraraq utái paá arun-íyápóáq utáíyo? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu wenamáa kéitaiye. minnámo pááq uráimma naayóbáqá títupake kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima kégoiye. ³ ókaraq kétune. wemá wanaúgararaq máqe urárani íyaq wenaúgararaq máqe uráraniyo? kemá íma kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitamanibo kemá itaúnama áraimma wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá íráqô-marukaq utáíye. ⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama wataánaipo kanaaráq íma tewáníq uráíye. maami-qtátááqtábámá maa-márábí-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero. ⁵ miráuma min-nákóqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamáárîq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúnîq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne. ⁶ kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagí-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. wataama téq nôrawabi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aaimma keyiraatiye. kemá ketí árain-aikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánápímmá tétama “wení árain-aikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máíye” téta tínomanibo min-áímmá íma áraíne.

⁷ kemá anómma íráqô-qtataaqa aónaunayabama ketí

túma mamé uíyábámá Áánûqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areríyagoni áwáyaakoraa kéiyé. miráuma mórama Tááqtaani kaqtó-nakoma kemmá tebûqa tímínikaa kéiyé. kemmá mamá aménáápáq tíkáitaq máunaboq ketí túma kanaaráq íma mamé uyónúne. ⁸ kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaikáae téq kaumbóaq ítama aónaraunamanibo ⁹ wemá maará téna kemmá yawwéqma timá tímikaiye: “wenamá ketí íráqô-qtataakoqtaba emá kéone. miráítaa emá aqnúnîq kéonanama ketí akoqnáágoma emmá íráqônîq umákaitana akoqnáá pááq kéiyé.” téna yawwéqma timá tímikaiye. miráinaq kemá aqnúnîq únnayabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káríqtoni akoqnáágoma kemmá yaútûma ánáakutikaniye. ¹⁰ Ítu Káríqtoqtabama aqnúnîq íyábámá kemá timuqá kémaraune. kemá yikárarán-áímmá kémayeq tú-tíqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táíq kéumatikaae. taíbaq áwáábîq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtábá Ítu Káríqtotababoq itó-uma akoqnáá kéune. miráí-qtataakoma ketôpaq yiqtábámá kemá timuqá kémaraune. kemá aqnúnîq únna mikákémmá mi-kánáaráq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígónîq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqááí-tímáyíkaráí-káyúkátí yiménáápáqá íma máune. ¹² keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma tímáyíkarai-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. ánibo Áánûqtuma kekáké anón-awaameq-

yataakaraq anó-mayaigaraq kémayaitaq keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaamanibo kemá paá miráuqte kéuyunaq aónaraae. ¹³ káqo-kaqon-aukapakemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtábá márú mikákáá pááqyan-iraq umátíkarauono? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma ítama tímonaraunapoaq minnáyabawaq keráwáqá tirummá kéiyó? kemá keráwáqá íráqôniq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúno?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobáríq umá keráwáqá ko timónanaaq yokaa kéune. ániibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa timéq tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama aónanune. keráwáqtí moneqtabama kemmá íma kétékaiye. ímiye. Ítukaq itáíq-itaiq ínôqtaba kemmá keráwáqtábá kétékaiye. itáaro. ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaqa yímero” téqtaa íkétunataae. ímiibo yinóboyuma aáwaqa yeqtí iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá mááe. ¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábágáráq keráwáqá timénúne. miráiyabama kemá timuqá kémaraune. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá paá pááqyamma kanaaráq timínô?

¹⁶ yaímma keráwápike maará téta tínoe: “áraine. Póroma keqtáá yama kétimonenama meyámmá íma matáíye. ááqibo wemá aúyánákáráq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaíqtaae.” téta tínoe. ¹⁷ keráwáqá kéिताae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mi-káyúkámá yemmá ketí aúbagaraq keráwáqtôpaq timáyikaunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá makáqma tiwíkaao? ímiye. ¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq

wíkáae téq inaa tiráune. ánibo kemá óqa tíbâqawaaraanaqa timákaunana wetê yagaroqtamá uráiyee. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáiyoo? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókák-Áágóní anaaé kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráíq kéiyee.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá ítáamma kerátámá keráwáqtí túbáqá anónná-aimma teyúyô? kerátá ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káríqtoma “tekaao” tin-áímmá kerátámá kétéma-timuye. ánibo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétéma-timuye. kerátái tíkáin-aanabo, kerátámá máqteqtataariq úyamma keráwáqá tíwáqnaa iyábá mirá kéuyee. ²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqtí tááikoma kemmá tíkáiniraq umá máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámmá ítáan-iraq umáwaraq máeraq ónúno? minnýaba kemá netuqtúyánámmá kéitaune. keráwáqtí aúkápimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq tíyámma í-yátáákáráq aúyababa í-ááíkaráq tikararán-áíkaráq káqowa-kaqowamma timá táíq umákai-aikaraq mi-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqtí yíwîqa múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákáq íyaq máiyaraq ko aónanuno? ²¹ keráwáqtôpaq onnamá Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigeayábáwáq ónúno? keráwáqtábá kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápíkémhá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqtí kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaaq kemá tiruqtábá ôriq umá umátikanune.

13

¹ íbêqa kaumobáríq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa

kaayarábi kaumo-yúmá mikáq máiya-yuma mimórá-áin áátuqma tero. ² keráwáqtôpaqa kaayapárîq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tîkaraunama móragaraq keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minnâ kemá keráwáqtôpaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-yátááqá íma yiménúne. ³ Ítu Káríqtoma ketáarake watáama áraimma tínaraq itánáae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare. ⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnáárakemma móragaraq wemá paá máiye. ketáámá Ítuma aqnúnîq uráiniq umá mórariq umá aqnúnîq kéunataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnáárake wetê yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamáárîq maqamá aónaaro. maaminnýataba abáá umá aónaaro. minnâ itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káríqtoma áraimma keqtí tirunóbáqá máiye téraq kéitaa? weqtábá keráwáqá ímo itareqa keráwáqá aammá arábaraae. ⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnýaba keráwáqá itaíkáae téq kétune. ⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kêtunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnýaba keráwáqá tiráátenaqtaa ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaígáae téqtaa minnýaba ketáámá nunamummá kêtunatae. ⁸ ketáámá kenamáárîq árain-aikoma kanaarâq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaarâq mirá-onunatae. ⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnýabama ketáámá timuqá kémaraunataamanibo ketáámá aqnúnîq únnayabagaraqtaa timuqá

kémaraunatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mútûq mamá íráqôniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kêtunatae. ¹⁰ minnáyaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayaune. miráinaq kemá keráwáqtôpaqo ko yamá kéonanama keráwáqtí táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma timígónîq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá íyábá uyátárainakoma wení náapaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítimikaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí wataáama timá ánatanune. keráwáqá mútûq íráqôniq umá auraiyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéitera q mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ániibo Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóní áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónáaráá umá káqowa-kaqowamma tiyáamma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma timáyíkáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kêtimatikaae.

¹³ uyátárainakoma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akai-yátáákógáráq Aokaq-Áágóni aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno. ¹⁴ missing? kemá Póroma Tímotigarare.

aúgen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of
Papua New Guinea

Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa
copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format,
provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for
use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective
copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 Jul 2019 from source files dated 19 Jul
2019

0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84